

Saksnummer	Utvalg/komite	Dato
304/2024	Fylkesrådet	04.11.2024

Hvordan kan tjenestetilbudet til den samiske befolkningen bli bedre? Innspill til den årlige stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv 2025

Sammendrag

Fylkesrådet ber om en opptrapping av den nasjonale satsingen på samisk språk, kultur og samfunnsliv. Fornorskningspolitikken fortsetter. Ifølge loven er samiske og norske språk likeverdige, og i de samiske forvaltningsområdene, likestilte. Skolene i Nordland har per i dag ikke ressurser til å kunne oppfylle minimumskravene til språkopplæring. De fleste samiske elever utenfor samisk språkforvaltningsområde mottar fortsatt språkundervisning digitalt. De fleste elever må ut av sin ordinære klasse for å motta språkundervisning eller gjennomføre språkundervisningen etter skoletid. Dette er utfordrende for den enkelte elev og kan oppleves diskriminerende.

Nordland fylkeskommune arbeider nå med en ny kommunikasjonsstrategi som skal ivareta ny språklov og samelovens krav til kommunikasjon på samiske språk. Fylkesrådet vil vedta en språkstrategi som oppfyller lovens krav. Samtidig vil vi måtte bruke tid på implementering fordi en økt satsing i Nordland fylkeskommunes administrasjon kan bidra til at vi belaster samfunnet rundt oss. Spesielt innenfor lulesamisk.

Bakgrunn

Kommunal- og distriktsdepartementet skal legge fram en stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv i 2025. Meldingen skal handle om kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for tjenestetilbud til den samiske befolkningen.

Departementet ber om innspill til meldingen fra alle kommuner, og fylkeskommuner og statsforvaltere i Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Frist for innspill er 8. november 2024.

Problemstilling

Den årlige stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv skal i 2025 handle om kommunene og fylkeskommunenes ansvar for tjenestetilbud til den samiske befolkningen.

Drøfting

Kommunene Hattfjelldal (sørsamisk) og Hamarøy (lulesamisk) er innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk. Saltdal kommune har søkt om å bli nordsamisk forvaltningskommune. Sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er likestilte med norsk i forvaltningsområdet for samiske språk. Nordland fylkeskommune er som følge av dette innlemmet i kategorien språkvitaliseringskommune. Alle som henvender seg skriftlig på samisk

til Nordland fylkeskommune har rett til skriftlig svar på samme samiske språk som henvendelsen.

De to viktigste tjenestene som Nordland fylkeskommune har ansvar for er videregående opplæring, herunder samisk språkopplæring, og tannhelsetjenesten. Det følger av språkloven at de samiske språkene og norsk er likeverdige språk. Nye krav i språkloven samt kravene i sameloven, kan bli omfattende å følge opp for Nordland fylkeskommune. Spesielt for lulesamisk språk. Det er per i dag ikke mulig å styrke fylkeskommunens kapasitet til å kunne svare ut på lulesamisk uten at dette går ut over andre kapasiteter som språkopplæring på lulesamisk.

Det finnes også to til anerkjente, men ikke offisielle samiske språk i Nordland; pitesamisk og umesamisk. Dette er språk som er i en revitaliseringsfase, og det må legges til grunn og til rette for at disse språkene skal få revitalisert seg.

Fylkesrådets vurdering

De samiske språkene og kulturen må ivaretas og utvikles i en samisk kontekst. Med dette menes i samiske miljøer der språkene brukes til daglig og kulturen utøves. Fylkesrådsleder har etablert dialogmøter med alle samiske miljø i Nordland for at vi sammen skal løfte og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Nordland fylkesting har vedtatt en strategi mot ungt utenforskap og handlingsplaner for ung inkludering – Divna. Akten. I delmål 3 heter det: «Samiske unge skal kunne delta i samfunnet på egne språklige og kulturelle premisser.». Fylkesrådet har nylig behandlet en sak om gjennomføring av handlingsplanen. Saken omhandler status for gjennomføring og gir føringer til arbeidet med budsjett og økonomiplan for 2025-2028. Fylkeskommunen er i rute når det gjelder gjennomføring av 4 av 5 tiltak for delmål 3 i handlingsplanen. Det er igangsatt prosess for å tilsette samisk rådgiver. Det gir mulighet til å kunne gjennomføre alle tiltak for delmål 3.

Fem samiske språk i Nordland er en berikelse samtidig som det er en utfordring å skulle gi gode og likeverdige tjenester og kunne kommunisere på alle språk.

Det å skulle bygge opp fagmiljø for å kunne tilby undervisning i alle samiske språk byr på mange utfordringer. Det er behov for pedagoger og andre ansatte i skolen som kan snakke samisk og som har kompetanse om samisk språk og kultur. Dette vil kreve en betydelig satsing på å rekruttere personer med samisk språk til utdanningene.

Samisk språkundervisning i Nordland tilbys i stor grad som fjernundervisning. Det er noen få samisklærere på flere elever. Og det normale for samiske språklærere i Nordland er å gi undervisning på ulike språknivå samtidig (samisk som første- og andrespråk). Det må tas høyde for at samiske språklærere sikres tilstrekkelig tidsressurser til å sammenfatte kompliserte timeplaner for fjernundervisning. Samiske elever som får fjernundervisning, har ofte få muligheter til å praktisere språket. Det er behov for å finne løsninger som gjør at alle samiske elever får mulighet til å snakke samisk i løpet av skoledagen. På sikt må målet være at språkene reelt sidestilles og at samisk normaliseres, som en naturlig del av undervisningen.

Det finnes svært lite undervisningsmaterieil på samisk, og det meste er på nordsamisk. Det er behov for å oversette eksisterende læreverker som i dag er på norsk, til alle samiske språk. Det er også behov for å oversette eksisterende læreverker slik at det kan brukes i undervisningsopplegg både for samisk som førstespråk og samisk som andrespråk. Teknologiutviklingen åpner for

muligheten for å utvikle gode oversettelsesprogram på samisk, digitale ordbøker og synonymordbøker på samisk.

I tillegg skaper mangel på læreplaner på de samiske språkene som er anerkjente, men ikke offisielle (umesamisk og pitesamisk) utfordringer med å tilby samiskopplæring i disse samiske språkene. En slik strukturell hindring fratår elever muligheten til å velge umesamisk og pitesamisk, noe som resulterer i at de enten må velge et annet samisk språk å få opplæring i eller at de velger bort samisk. Dette får konsekvenser for individer, samfunn og revitaliseringen for de anerkjente, men ikke offisielle samiske språkene. Målet må være at elever med umesamisk og pitesamisk bakgrunn har mulighet til å velge språkopplæring i umesamisk og pitesamisk med utgangspunkt i læreplaner for disse to samiske språkene.

Mange elever opplever fortsatt at språkopplæringen enten må erstatte andre fag eller gjennomføres etter skoletid. Begge deler er en belastning som bidrar til manglende motivasjon for å delta i samisk språkopplæring og fører til stort frafall. Nordland fylkeskommune kartlegger nå hvorfor ungdom som har hatt samisk i grunnskolen, ikke fortsetter med samisk i videregående skole. Resultatet av kartleggingen vil legges til grunn for nye tiltak. Målet må være at samisk oppleves som en berikelse og en ressurs for elever og ansatte i skolene og samfunnet. Kommunene og fylkeskommunene ønsker å bidra sterkere til dette arbeidet. Samtidig vil vi peke på at dette er en utfordring der nasjonale skolemyndigheter må bidra til løsninger, på systemnivå og gjennom et økonomisk løft for samisk språkopplæring.

Fylkesrådet er i tett dialog med Sametinget om hvordan vi skal kunne implementere kravene i språkloven og sameloven i vår kommunikasjon. Status som fylkesrådet arbeider ut fra, er at det ikke er mulig å oppfylle kravet fullt ut på grunn av mangelen på tilgang til kompetanse i samfunnet, spesielt på lulesamisk. Fylkesrådet vil følge lovens krav til kommunikasjon på samisk i arbeidet med ny kommunikasjonsstrategi. Fylkesrådet vil ta hensyn til gjeldende ressursituasjon og implementere lovverket gradvis, i et tempo som ikke belaster samfunnet rundt oss. Samtidig skal Nordland fylkeskommune ha fokus internt på å få opp kompetanse og kvantumet av samiskspråklig informasjon og kommunikasjon.

Det er behov for et betydelig løft for samisk språk, kultur og samfunn i Nordland. Dette vil kreve økonomiske ressurser utover det som i dag bevilges til kommunene og fylkeskommunen. Nordland fylkeskommune må gis rammebetingelser for å kunne tilby våre tjenester på alle fem språk.

Kommunene i Nordland som er innlemmet / har søkt om innlemming i forvaltningsområdet for samiske språk har få innbyggere og små ressurser til å ivareta sine forpliktelser. Samtidig bor de fleste samer utenfor forvaltningsområdet. Det bør utredes om de små språkforvaltningskommunene kan ta et større ansvar for å utvikle samisk språk og tilby samisk språkopplæring nasjonalt og samisk språktjenester til kommuner utenfor forvaltningsområdet. Dette kan bidra til at kommunene kan utvikle kapasitet og kompetanse på sitt samiske språk og være nasjonale kompetansesentre for andre kommuner.

Medvirkning

Medvirkningsrådene er ikke kontaktet i denne saken.

Konsekvenser

Økonomiske og personellmessige konsekvenser

Denne saken medfører ikke økonomiske og personellmessige konsekvenser. Dersom tiltakene som her er foreslått skal gjennomføres, vil det bety et betydelig økonomisk løft for Nordland fylkeskommune som må kompenseres gjennom statlige overføringer.

Andre konsekvenser

Tiltakene som her er nevnt vil være et viktig bidrag i reparasjonsprosessen etter fornorskningspolitikken og bidra til forsoning.

Vedtakskompetanse

Det vises til Fylkesting-sak 31/2020 – Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget, hvor det i pkt 6.5, heter at Myndighet til å avgi uttalelse i høringssaker om lovforslag, offentlige utredninger og om endring av nasjonal politikk, tilligger fylkestinget. Fylkesrådet kan likevel avgi uttalelse i slike saker når tidsfrister ikke muliggjør behandling i fylkestinget.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Fylkesrådet ber om en opptrapping av den nasjonale satsingen på samisk språk, kultur og samfunnsliv.
2. Konsekvensene av fornorskningspolitikken er dessverre langvarige. Ifølge loven er samiske og norske språk likeverdige, og i de samiske språkforvaltningsområdene, likestilte. Skolene i Nordland har per i dag ikke ressurser til å kunne oppfylle minimumskravene til språkopplæring. De fleste samiske elever utenfor samisk språkforvaltningsområde mottar fortsatt språkundervisning digitalt. De fleste elever må ut av sin ordinære klasse for å motta språkundervisning eller gjennomføre språkundervisningen etter skoletid. Dette er utfordrende for den enkelte elev og oppleves diskriminerende.
3. Nordland fylkeskommune arbeider nå med en ny kommunikasjonsstrategi som skal ivareta ny språklav og samelovens krav til kommunikasjon på samiske språk. Fylkesrådet vil vedta en kommunikasjonsstrategi som oppfyller lovens krav. Samtidig vil det måtte brukes tid på implementering på grunn av manglende kapasiteter, spesielt innenfor lulesamisk språk. En økt satsing i Nordland fylkeskommunes administrasjon kan i nåværende situasjon føre til mindre kapasitet til lulesamisk språkopplæring.
4. Fylkesrådet vil i tillegg gi følgende konkrete innspill til ny stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv 2025:

Språkopplæring: En strukturell gjennomgang av samisk språkopplæring som kan avslutte fornorskningspolitikken og gi samiske barn lik rett til opplæring. Alle elever i norsk grunnskole og videregående skole må få rett til å sette seg inn i og få kunnskap om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Lulesamisk: En målrettet nasjonal innsats for å styrke kapasiteten innenfor lulesamisk. Her trengs insentiver for å lære lulesamisk og insentiver for personer som behersker lulesamisk språk til å ta utdanninger som styrker språkopplæringen for barn og unge. Det

må tas i bruk ny teknologi for å utvikle gode oversettelsesprogram og utvikle nye ordbøker og læreverk på lulesamisk.

Umesamisk og pitesamisk: Nasjonale myndigheter må, gjerne sammen med Nordland fylkeskommune, etablere en tett og respektfull dialog med umesamiske og pitesamiske miljø for å finne frem til virksomme tiltak for to samiske språk som er i en revitaliseringsfase.

Økonomi: Kommuner og fylkeskommuner som har et særlig ansvar innenfor samisk språkforvaltningsområde må gis en nasjonal anerkjennelse av at utfordringene ikke kan løses innenfor dagens inntektssystem. De må settes i stand til å kunne oppfylle nasjonalt lovverk og starte reparasjonsprosessen opp mot våre samiske samfunn – på vei til forsoning. Nordland med 5 samiske språk er i en unik posisjon og fylkeskommunen og kommunene må gjennom en dialog med Sametinget og norske myndigheter diskutere hvordan fylket, som er i en nasjonal særstilling, kan gis rammebetingelser for å ivareta norsk lov.

5. Fylkesrådet i Nordland understreker at det er behov for å ta et betydelig løft for å lykkes med forsoningsarbeid og utvikling innen samisk språkutvikling og at det må kompenseres gjennom økte statlige overføringer.

Bodø den 21.10.2024
Svein Øien Eggesvik
fylkesrådsleder
sign

04.11.2024 Fylkesrådet

FRÅD-304/2024

Votering i Fylkesrådet

Enstemmig

Vedtak

Innstillingen enstemmig vedtatt

Vedlegg:

Tittel

Departementet ber om innspill til hvordan tjenestetilbudet til den samiske befolkningen kan bli bedre - frist 08.11.2024

DokID

1308386